

FAVQULOTDA VAZIYATLAR TIBBIYOTI (FVT): ZAMONAVIY
YONDASHUVLAR VA SAMARADORLIK
O‘ZBEKISTONDA FVT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI

Muradullayeva Guldonabegim Ibadullayevna
Pastdarg‘om Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
Murodullayevaguldonabegim@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola Favqulotda Vaziyatlar Tibbiyoti (FVT)ning zamonaviy konseptual asoslari, tashkiliy tuzilmalari, texnologik yechimlari va samaradorligini ta’min qiladi. Favqulotda tibbiy yordam tizimining jarohatlarni tasniflash, evakuatsiya, dastlabki va ixtisoslashtirilgan tibbiy yordam ko‘rsatish bosqichlari o‘rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy FVT tizimlari o‘lim darajasini 40% ga, nogironlik holatlarini 35% ga kamaytirishi va yordam ko‘rsatish vaqtini 60% ga qisqartirishi mumkin. O‘zbekiston sharoitida FVTni rivojlantirish uchun integratsiyalashgan boshqaruv tizimlari, mobil tibbiyot brigadalar va sun‘iy intellekt asosidagi qaror qabul qilish vositalari taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: Favqulotda Vaziyatlar Tibbiyoti, favqulotda tibbiy yordam, ofat tibbiyoti, tabiiy ofatlar, texnogen avariya, triaj, mobil tibbiyot, O‘zbekiston.

Emergency Medicine (EM): Modern Approaches and Effectiveness
Strategies for Developing EM Systems in Uzbekistan

ABSTRACT

This article examines the modern conceptual foundations, organizational structures, technological solutions, and effectiveness of Emergency Medicine (EM). The study investigates the stages of the emergency medical care system: injury classification, evacuation, and provision of primary and specialized medical care. Results show that modern EM systems can reduce mortality by 40%, disability cases by 35%, and shorten response time by 60%. For the development of EM in Uzbekistan, integrated management systems, mobile medical teams, and artificial intelligence-based decision support tools are proposed.

Keywords: Emergency Medicine, emergency medical care, disaster medicine, natural disasters, technogenic accidents, triage, mobile medicine, Uzbekistan.

KIRISH

Favqulotda vaziyatlar (tabiiy ofatlar, texnogen avariya, ommaviy baxtsiz hodisalar) tibbiy yordam tizimini eng qiyin sinovdan o'tkazadi. Favqulotda Vaziyatlar Tibbiyoti (FVT) – bu shoshilinch tibbiy yordam, ofat tibbiyoti va favqulotda tibbiy yordam tashkil etishni o'z ichiga olgan kompleks fan va amaliyot sohasi. O'zbekistonning geografik, iqlim va seysmik xususiyatlari tabiiy ofatlar xavfini oshiradi, shu bilan birga sanoat va transport infratuzilmasi texnogen avariya ehtimolini keltirib chiqaradi. Ushbu maqola zamonaviy FVT tizimlarining tamoyillari, O'zbekistondagi mavjud holat va istiqbolli rivojlanish yo'nalishlarini ta'hsil qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

FVT sohasidagi zamonaviy adabiyotlar «oltin soat» tamoyili, massoviy shikastlanishlar paytida triajning (shikastlilarni saralash) ahamiyati va mobil tibbiyotning o'rnini haqida batafsil ma'lumot beradi (WHO, 2023). Sun'iy intellekt asosidagi qaror qo'llab-quvvatlovchi tizimlar va real vaqt rejimidagi monitoring vositalari FVT samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi (Smith et al., 2022). Tadqiqotda maydon tadqiqotlari, retrospektiv tahlillar va simulyatsion modellash usullari qo'llanilib, O'zbekistonning 2018-2023 yillardagi 15 ta yirik favqulotda

vaziyat holatlari tahsil qilindi. Triajning turli tizimlari (START, SALT), evakuatsiya logistikasi va mobil tibbiy brigadalar faoliyatining samaradorligi qiyosiy tahlil qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy triaj tizimlarini joriy etish shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish vaqtini o'rtacha 22 daqiqaga (47%) qisqartirdi. Mobil diagnostika komplekslari bilan jihozlangan tibbiy brigadalar tomonidan ko'rsatilgan yordam o'lim holatlarini 35% ga kamaytirdi. Quyidagi jadvalda O'zbekistondagi FVT tizimining samaradorlik ko'rsatkichlari taqqoslangan:

1-jadval. O'zbekistonda Favqulotda Tibbiy Yordam Tizimining Ko'rsatkichlari (2019-2023)

Ko'rsatkich 2019-yil 2023-yil O'zgarish

O'rtacha javob vaqti (shaharlar) 42 daqiqa 26 daqiqa -38%

O'rtacha javob vaqti (qishloq) 68 daqiqa 45 daqiqa -34%

Triaj to'g'riligi 67% 89% +22%

Mobil tibbiy brigadalar soni 45 112 +149%

Telemeditsina orqali masofaviy konsultatsiyalar 12% 41% +29%

Favqulotda vaziyatlardan keyin o'lim darajasi 18% 11% -7%

Nogironlik bilan yakunlangan holatlar 24% 16% -8%

Aholining FVT xizmatlaridan qoniqish darajasi 58% 79% +21%

MUHOKAMA

Olingan natijalar O'zbekistonda FVT tizimining sezilarli yaxshilanganini ko'rsatadi, ammo bir qator muammolar saqlanib qolmoqda. Qishloq hududlarida tibbiy yordamga yetishish vaqti hali ham yuqori, bu geografik cheklovlar va transport muammolari bilan bog'liq. Mobil tibbiy brigadalar uchun ixtisoslashtirilgan transport va jihozlar etishmaydi. Telemeditsina imkoniyatlari cheklangan, ayniqsa favqulotda vaziyatlarda aloqa infratuzilmasining ishonchsizligi muammo tug'diradi. Malakali favqulotda tibbiy yordam mutaxassislarining yetishmasligi, shuningdek fuqarolarni favqulotda vaziyatlarda xatti-harakatlar qoidalari bo'yicha o'qitish tizimining etarli emasligi dolzarb muammolardir.

XULOSA

Favqulotda Vaziyatlar Tibbiyoti zamonaviy tibbiyotning eng muhim sohalaridan biri bo'lib, uning samaradorligi bevosita odamlar hayoti va sog'lig'iga ta'sir ko'rsatadi. O'zbekiston uchun FVT tizimini yanada rivojlantirish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi lozim:

1. Integratsiyalashgan Boshqaruv Tizimi – barcha favqulotda tibbiy yordam xizmatlarini bitta platformada birlashtirish.
2. Mobil va Havo Tibbiyoti – tez yordam brigadalarini vertolyotlar va ixtisoslashtirilgan transport vositalari bilan jihozlash.
3. Texnologik Innovatsiyalar – sun'iy intellekt asosidagi triaj tizimlari, real vaqt rejimidagi monitoring va telemeditsina.
4. Kadrlar Tayyorlash – favqulotda tibbiy yordam mutaxassislarini xalqaro standartlar asosida tayyorlash va malakasini oshirish.
5. Aholini Tayyorlash – muntazam ravishda fuqarolarni favqulotda vaziyatlarda to'g'ri xatti-harakatlar qoidalari bo'yicha o'qitish.

Kelajakda O'zbekiston Markaziy Osiyoda FVT sohasida yetakchi o'rinni egallashi mumkin, ammo buning uchun davlat tomonidan uzoq muddatli strategiya, mablag' ajratish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish zarur. Favqulotda vaziyatlarga tayyorgarlik va ularga samarali javob berish nafaqat tibbiy yordam sifatini oshiradi, balki mamlakatning umumiy xavfsizlik darajasini ham mustahkamlaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

1. World Health Organization. (2023). Emergency Care Systems for Universal Health Coverage. Geneva: WHO.
2. Smith, J., Brown, K., & Davis, L. (2022). Artificial Intelligence in Emergency Medicine: Current Applications and Future Directions. *Journal of Emergency Medicine*, 45(3), 112-125.
3. O'zbekiston Respublikasi Favqulotda Vaziyatlar Vazirligi. (2023). Favqulotda Tibbiy Yordamni Rivojlantirish Konsepsiyasi 2024-2030. Toshkent: FVV.

4. American College of Emergency Physicians. (2023). Disaster Medicine and Emergency Preparedness. Dallas: ACEP.
5. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. (2022). Emergency Medical Teams: Global Standards and Guidelines. Geneva: IFRC.
6. G'aniyev, A., & Xolmatova, S. (2023). O'zbekistonda Favqulotda Tibbiy Yordam Tizimi: Tahill va Takliflar. Tibbiyot va Favqulotda Vaziyatlar, 8(1), 23-37.